

Til: Klima- og miljødepartementet

Innspill til nytt globalt rammeverk for naturen

Vi viser til departementets invitasjon til å sende skriftlig innspill til nytt globalt rammeverk for naturen.

Fordoblingen av verdens befolkning de siste 50 årene, det økte forbruket og ikke-bærekraftige produksjons- og forbruksmønstre har ført til et stort globalt press på naturen og det biologiske mangfoldet. Utfordringene er store globalt, noe ikke minst naturpanelets rapport i 2019 tydelig dokumenterte. Naturpanelet peker bl.a. på at den globale utryddelsen av arter nå er et titalls til et hundretalls ganger så stor som det den i gjennomsnitt har vært de siste 10 millionene årene. Basert på gjennomsnittstall fra de internasjonale rødlistene, mener også naturpanelet at omtrent 1 million arter står i fare for å bli utryddet.

Hovedfokus i et internasjonalt rammeverk for natur

Etter Norges Skogeierforbunds mening er det viktig at et nytt globalt rammeverk for naturen fokuserer på landenes ansvar for hindre global utryddelse av arter. Dette ansvaret bør innebære at landene må gjennomføre de tiltak som er nødvendige for å sikre overlevelse av endemiske arter og arter der landet har en stor del av populasjonen av arter som er vurdert som globalt utryddingstruet. Dette blir landenes «ansvarsarter».

Vi kan ikke se at «Zero draft of the post-2020 global biodiversity framework», datert 6. januar 2020 adresserer et slikt ansvar tydelig. Poenget fanges kun opp i et overordnet mål om å redusere andelen utryddingstruede arter (som vi her tolker som globalt utryddingstruede arter), men selve tiltakene er på ingen måte målrettet mot å løse denne hovedutfordringen. Generelle krav knyttet til verneprosjekter, restaurering, invasive arter, forurensing, virkemiddelbruk m.m er lite målrettet dersom målet er å redusere den globale utryddelsen av arter.

Skal en greie å redusere utryddingsraten må det enkelt land få et ansvar for å hindre utryddelse av sine ansvarsarter. Som et grunnlag må landene klargjøre hva som er truslene mot bestemte arter eller grupper av arter, og hvilke tiltak som er nødvendig for å hindre utryddelse av disse ansvarsartene. Tiltakene må være målrettet mot å møte truslene mot akkurat den arten eller den bestemt gruppen av arter.

I tillegg til dette hovedfokuset er det etter Norges Skogeierforbunds mening viktig at et internasjonalt rammeverk for natur legger vekt på:

- Landenes ansvar for å redusere avskogingen og omdisponeringen av andre arealtyper som er viktige for biologisk mangfold og befolkningen.
- Landenes ansvar for generelt å bedre grunnlaget for det biologiske mangfoldet gjennom vern og bærekraftig bruk.
- Landenes ansvar for å unngå overbeskatning av enkeltarter.

Utfordringene og løsningene er forskjellig

Norges Skogeierforbund vil peke på at det er viktig at et nytt internasjonalt rammeverk for natur tar hensyn til at både utfordringene og løsningene vil være svært forskjellig rundt omkring i verden. Det er grunn til å minne om at presset mot naturen i Norge relativt sett er lavt både i europeisk og global sammenheng, og at både myndighetene og norsk næringsliv systematisk har arbeidet for å ivareta det biologiske mangfoldet i de siste 10-årene.

Det er også grunn til å minne om at det biologiske mangfoldet i Norge er et resultat av både naturgitte forutsetninger og menneskelig påvirkning i løpet av de siste 10.000 årene etter siste istid. Det korte tidsrommet fra istida betyr at det i svært liten grad finnes arter som spesielle for Norge. Kulturpåvirkningen i denne perioden har dessuten hatt stor betydning både for hvilke arter som er her og hvor store populasjonene av artene er. Uten kulturpåvirkningen ville det vært mer av arter knyttet til urørt natur, mens det ville vært mindre av mange andre arter, som f.eks. karplanter. Stort sett alle arealer har historisk vært i bruk, og det er denne bruken som har gitt grunnlaget for det biologiske mangfoldet vi har i dag.

Skogeierforbundet vil også spesielt peke på at arbeidet med å ivareta det biologiske mangfoldet i de norske skogene i stor grad har vært basert på den nordiske modellen med flerbruk, erkjennelsen av at det er mengden med egnete livsmiljøer som er viktigst for de aller fleste artene i norsk skognatur og at praktisk talt hele norsk skogbruk har vært miljøsertifisert siden 2000. I andre deler av verden, f.eks. i områder med mange endemiske arter med dårlig spredningsevne eller med en annen historisk bruk av arealene, kan andre strategier være mer hensiktsmessig eller nødvendig.

20 år med miljøsertifisering av norsk skogbruk har gitt resultater. Det har blitt mer gammel skog, mer død, flere grove, gamle trær og mer lauvskog. Situasjonen for sjeldne og truede arter med spesielle krav til livsmiljø har dermed blitt vesentlig bedre. Dette fører til større populasjoner av arter som er sjeldne eller truet, og ved at skogen gir grunnlag for at nye arter som har sin hovedutbredelse vest, sør eller øst for Norge etablerer seg her i landet. Forholdene for det biologiske mangfoldet i skog har derfor blitt bedre de siste 20 årene.

Dette betyr ikke at vi slår oss i ro med at alt er perfekt. Resultatene fra Landsskogtakseringen, Artsdatabankens rødlistearbeid, annen ny kunnskap og erfaringer, gir et grunnlag for kontinuerlig å avdekke utfordringer og forbedre miljøarbeidet.

Selv om Norge ønsker å innta en pådriverrolle for et ambisiøst globalt rammeverk for naturen, må vi kunne forutsette at norske forhandlere ikke går med på krav i en internasjonal avtale som forutsetter at Norge gjennomfører tiltak som det ikke saklig sett er grunnlag for. Dette forutsetter at et nytt globalt rammeverk for natur må legge vekt på at utfordringene og løsningene vil være svært forskjellig rundt omkring i verden og at målene skal kunne nås ved sterk vektlegging av bærekraftig bruk og vår livsmiljøtilnærming, og ikke ensidig vektlegge verneprosjekter.

Vi ser ikke at det foreliggende utkastet til nytt globalt rammeverk for natur oppfyller dette:

- Det ser ut som om avtaleverket innebære at landene gjennom restaureringstiltak skal øke arealet med natur med en viss prosent. Med unntak av nedbygde arealer og fulldyrka jord, må stort sett alle arealer i Norge anses som fungerende natur med sitt biologisk mangfold. Selv om en gjennom tiltak kan søke å ta vare på eller utvikle spesielle tilstander for å ivareta hensynet til bestemte grupper av arter, er det derfor vanskelig å se for seg at det kan bli mer natur i Norge. Restaurering av natur kan vanskelig få noe stort omfang i Norge.
- Avtaleutkastet legger opp til at store arealer skal fanges opp gjennom verneområder og andre arealeffektive bevaringsnettverk. En slik tilnærming med krav om høye verneprosjekter, er det ikke faglig grunnlag for i Norge. Denne tilnærmingen gjør det ikke mulig å vektlegge bærekraftig bruk slik det gjøres i Norge i dag.

Vedlagt følger vår artikkel «Naturpanelet varsler krise – gjelder det også i Norge?» der vi nærmere har redegjort for situasjonen og den norske tilnærmingen i arbeidet med ta vare på og utvikle det biologiske mangfoldet i de norske skogene.

Klima og fare for «naturlekkasje»

Skal en kunne løse klimautfordringene og samtidig dekke befolkningens behov for mat, materialer, fiber, grønt karbon og energi i framtida, er en avhengig av å kunne bruke naturen.

Vi kan ikke se at det foreliggende utkastet til et nytt globalt rammeverk for natur tar høyde for dette. Med generell vektlegging på høye verneprosjekter, tas det ikke hensyn til at målene for biologisk mangfold i varierende grad kan nås gjennom bærekraftig bruk som samtidig gir grunnlag for produksjon av viktige ressurser som verden trenger.

Allerede i dag har vår rike del av verden netto import av mat, fiber og andre naturressurser fra u-land. Dette innebærer at en god del av presset mot naturen f.eks. i tropiske land, skyldes at vi henter naturressurser fra disse landene. Dette er samtidig land der det er vanskeligere å ivareta hensynet til biologisk mangfold gjennom bærekraftig bruk.

Et nytt globalt rammeverk for natur med vektlegging av store verneprosenter, innebærer derfor en fare for at vi i den rike verden tar store arealer ut av bruk, og i stedet henter mer av det vi trenger fra land hvor presset mot naturen allerede er stort. Her vil selv høye verneprosenter ikke være nok for å hindre et stadig tap av store arealer med natur.

Det er viktig at Norge legger vekt på at et nytt globalt rammeverk for natur ikke fører til slik «naturlekkasje». Da må en unngå krav om høye verneprosenter.

Med hilsen
NORGES SKOGEIERFORBUND

Nils Bøhn

Vedlegg: Skogeierforbundets artikkel «Naturpanelet varsler krise – gjelder det også i Norge?»

Brevet er elektronisk godkjent

Vedlegg

Naturpanelet varsler krise – gjelder det også i Norge?

Tekst: Hans Asbjørn Sørli og Ida Aarø, rådgivere i Norges Skogeierforbund

Verdens artsmangfold sliter. Den ferske hovedrapporten fra FNs naturpanel påpeker at mange av verdens arter står i fare for å dø ut. Dette kan få store konsekvenser for livet på jorda slik vi kjenner det. Men er situasjonen like ille for artene i Norge?

6. mai i år publiserte FNs naturpanel (IPBES) sin første hovedrapport. Rapporten viser at store deler av jordas overflate er påført omfattende endringer fra mennesker, og tegner et dystert bilde av fremtiden på jorda dersom utviklingen fortsetter som før. Rapporten viser til forskning som estimerer at det finnes 8 millioner arter på jorda. Basert på gjennomsnittstall fra de internasjonale rødlistene, mener naturpanelet at omtrent 1 million av disse står i fare for å bli utryddet. Driverne bak endringene i naturen er hovedsakelig arealendringer, høsting, klimaendringer, forurensing og innføring av fremmede arter.

Med bakgrunn i rapporten, har flere tatt til orde for at regjeringen må ta større grep for å ta vare på artsmangfoldet her til lands. Dette begrunnes blant annet i at én av fem arter i Norge er på rødlista. Men hva betyr egentlig det?

Rødlista er en oversikt over arter som har risiko for å dø ut fra Norge. At en art er rødlistet i Norge trenger likevel ikke å bety at arten er i nedgang eller i fare for å bli utryddet fra jorda. Reduksjon i populasjon eller leveområde er bare et av kriteriene som kan få arter til å få status som truet på rødlista. Mange arter er naturlig sjeldne i landskapet, fordi de har spesielle krav til livsmiljø. Dette kan gjøre at det er få individer av dem i Norge, mens populasjonen på verdensbasis kan være livskraftig. Et eksempel på dette er lappugla, som i Norge kun holder til i skogene lengst øst og er på grunn av liten bestand i Norge regnet som truet på den norske rødlista. På den internasjonale rødlista derimot, er lappugla vurdert til å være livskraftig og bestanden er økende. Fordi noen av artene, som lappugla, er fåtallige i Norge, vil de likevel havne på den norske rødlista. Andre arter kan nylig være oppdaget eller innvandret til Norge. Slike arter vil også ofte havne på rødlista, fordi vi ikke har så mange observasjoner av de enda, men populasjonen kan i realiteten være i oppgang. Antall arter på rødlista sier derfor ikke så mye om tilstanden for artsmangfoldet. Men utviklingen til artene på rødlista, er derimot interessant å følge med på. Etter at skogbruket innførte miljøhensyn i skogsdrifta, har tilstanden bedret seg for en rekke skoglevende arter som var truet. Eksempelvis er alle hakkespettartene nå ute av rødlista.

Hvilke miljøhensyn tar skogbruket?

I Norge drives det et miljøsertifisert skogbruk etter Norsk PEFC Skogstandard. Sertifiseringen stiller en rekke krav til hvordan skogsdrift og skjøtsel skal gjennomføres for å ta tilstrekkelig hensyn til artene som lever i skogen. Blant annet settes det igjen kantsoner med vegetasjon mot vann, vassdrag og myrer. Omtrent 7 prosent av Norges skogareal står i slike kantsoner. Kantsoner er viktig for livet i vann og på land. Blader og nåler utgjør store deler av næringsgrunnlaget for alle artene her.

På hogstflater settes det igjen livsløpstrær enkeltvis eller i grupper som skal få stå der til de dør av seg selv. Disse er spesielt viktige for arter av insekter som trives godt der sola varmer, og siden de skal få stå til de dør av seg selv, blir de etter hvert hjem for en rekke sopper og insekter som er avhengig av døende og døde trær. Dermed blir disse trærne igjen viktige for hakkespetter, og videre for arter som er avhengige av hakkespettenes reirhull. Livsløpstrærne utgjør også viktige utsiktsposter for rovfugler som speider etter bytte.

I tillegg til hensynene som tas i forbindelse med hogst, setter skogbruket av nøkkelbiotoper rundt om i skogen. Nøkkelbiotopene inneholder livsmiljøer som er spesielt viktige for sjeldne og truede arter, f.eks. konsentrasjoner av døde trær, eldre lauvskog, trær med hengelav eller bekekløfter, for å nevne noen. Nøkkelbiotopene settes av urørt eller forvaltes på en måte som ikke forringer, eller som forbedrer, forholdene for det biologiske mangfoldet. Til sammen er det satt av om lag 90 000 nøkkelbiotoper med et samlet areal på mer enn 1 million dekar. I registreringen og utvelgelsen av nøkkelbiotoper legges det vekt på å få fange opp variasjonen i livsmiljøer i skoglandskapet. Flere av livsmiljøene som settes av i nøkkelbiotoper, er knyttet til bestemte suksesjonsstadier og vil endre seg over tid. Hvilke arealer som forvaltes som nøkkelbiotoper revideres derfor med jevne mellomrom, slik at man sikrer at livsmiljøene finnes i landskapet over tid.

Er vern det beste tiltaket for å ta vare på artene?

Noen truede arter har behov for kontinuitet i landskapet over tid, eller lever kun på bestemt steder. For en del av disse artene bør skogen helst få stå urørt. Da kan vern av skog være et godt tiltak og et viktig supplement til nøkkelbiotopene. Det er likevel viktig å være obs på at vern av skog ikke fungerer for å ta vare på alle truede arter. Når skogen får utvikle seg uten påvirkning fra mennesker, vil artsinventaret kunne forandre seg over tid. Opphør av skjøtsel kan for eksempel føre til at skogen blir mer lukket, og at det kommer mindre lys ned til bakken. Dette kan føre til at arter som krever mye lys forsvinner fra området.. Å ha god kunnskap om artenes krav til leveområder er derfor avgjørende for å ta de riktige hensynene.

Det er summen av alle hensynene vi tar som er viktig for tilstanden for arts mangfoldet. Stortinget har vedtatt at vi skal verne 10 prosent av skogen i Norge. Likså viktig for de 1122 truede artene som lever i skogen i Norge, er hensynene vi tar i de resterende 90 prosentene. Landsskogtakseringen viser at det blir mer av de livsmiljøene de truede artene i skogen er avhengige av (gamle trær, grove trær, død ved og lauvskog). Det viser at miljøhensynene vi tar virker, og mange av de truede artene som lever i skog har fått en lavere truetetskategori når rødlista har blitt revidert. Samtidig oppdages det stadig nye arter, og noen av disse får en status på rødlista. Derfor kan vi ikke forvente at vi får færre rødlistearter selv det blir mer av de viktige livsmiljøene for rødlistearter i skog.

Variasjon gir mangfold

Naturpanelets rapport viser til at store deler av landarealene er påvirket av mennesker. Dette er tilfelle også i Norge. Men menneskets bruk av naturen er ikke utelukkende negativt for arts mangfoldet. Menneskets påvirkning av landarealer gjennom høsting av naturens ressurser har også gitt rom et stort biologisk mangfold. Hogst og brenning av skogarealer for å lage beite og dyrka mark har skapt livsmiljøer for mange arter i Norge, som ikke ville vært her uten den arealbruken. Nesten 1/3 av artene på rødlista påvirkes negativt ved gjengroing som følge av opphørt eller redusert beite og slått i kulturlandskapet.

I Norge drives det hovedsakelig bestandsskogbruk, der åpne hogster som frøtrestillingshogst og flatehogst er de vanligste hogstformene. Disse driftsformene kan gi en relativt ensaldret skog, noe som kan være negativt for en del skoglevende arter. Flatene gir imidlertid også gode leveområder foren del pionerarter, som for eksempel geitrams og lyselskende treslag. Disse artene utgjør viktige matkilder for alt fra insekter til hjortedyr. På motsatt side, vil åpne flater medføre endret mikroklima på bakken, noe som kan føre til at arter som trenger fuktighet og skygge forsvinner fra området for en periode. De aller fleste arter som lever i den boreale barskogen i Norge har god sprednings- og etableringsevne. Det viktige for artenes overlevelse er ikke at skogen vernes, men at deres livsmiljøer finnes i landskapet over tid. Variasjon i arealbruk, kombinert med noe vern, er nøkkelen for et stort mangfold både i kulturlandskapet og i skogen.